

μόνον τούτον τὸν περιπατητικὸν βίον διότι φαίνεται ὅτι ἐστὶν ἡ κίνησις τοῦ σώματος (σημεῖον ἀληθὲς τῆς ζωῆς) προβαίνει μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς διανοίας.

Ὁ νοῦς ὅμως ἐξάπτεται καὶ ἀπὸ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, δηλ. ἐρεθιστικά τινὰ ὄψα καὶ ποτὰ, ὄσον τοὺς ἰχθύας, τὴν λέκιθον τοῦ ὄου, τὰ ἀρώματα, μάλιστα δὲ τοῦ καφέ τοῦ νέκταρ· κινεῖται δὲ οὐχ ἤτερον καὶ ἀπὸ ὀσμᾶς τινὰς ἠδυπνῶσους, ἢ καὶ ἀπλῶς δριμύτης, ὡς τὸ νικοτιανὸν ἐρβίνον· ἄλλοι δὲ ἀπὸ τῆς μουσικῆς τὴν μαγευτικὴν ἀρμονίαν.

Ἐκτριπίζουσι δὲ ὁμοίως τὸν νοῦν καὶ πάθη διάφορα, μάλιστα δὲ πάντων ἱσως ἡ ζηλοτυπία καὶ ἡ αἰμιλλία. Διὰ τοῦτο ὁ Μιλτιάδης ἐπέφερε τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ Μάριος τὸν Σύλλαν, τὸν Καίσαρα ὁ Πομπήιος κ.τ.λ. Συνυπάρχουσι δὲ πολλάκις οἱ μεγαλοφυεῖς καὶ δαιμόνιοι ἄνδρες, ὡς χάριν ἐπιστημονικῆς τιμῆς, ἢ πολιτικῆς ἰσθροπίας· ὄσον Schiller καὶ Goethe, Πιέρρος ὁ Μέγας καὶ Κάρολος ὁ IB. Βολταίρ καὶ Ρουσσώ, Ἀλέξανδρος καὶ Ναπολέων, Cuvier καὶ Jouffroi Saint Hillaire κτλ.

Οὐδὲν ἐξασθενεῖ τόσον τὸν νοῦν, ὅσον ὁ ἔρω· Πόθεν τὸ πάθος τοῦτο δὲν παρήγαγεν ἔργα γενναῖα, οὔτε λόγου ἄξια, ἐκτός τινων ποιημάτων ἱσως, τὰ ὅποια ὅμως δὲν ἀντισταθμίζουσι τόσα κακὰ ἄλλα τοῦ πάθους τούτου ἰποτελέσματα. Μόνον εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως ὁ ἔραστὴς δύναται νὰ δοξασθῆ, ὡς οἱ Ἰππῶναι τοῦ Μεσαίωνα, ἀν κατορθώσῃ νὰ ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ πάθους τῆς Ὀμφάλῃς.

Ἄλλ' οὔτε τὸ φύλον, ἢ τὸ γένος, οὔτε ἡ ἡλικία φαίνεται ἀδιάφορα εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ τὸ εἶδος τῆς διανοίας. Οὕτως οἱ γυναῖκες ὑπερτεροῦσι τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν δξύνουαν, καθὼς προσέτι καὶ κατὰ τὴν ἀσταθεῖαν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς καρδίας τὴν ἀγαθότητα. Ἀκμαζει δὲ μάλιστα καὶ μεσουρανεῖ, ὡς εἶπειν, ὁ νοῦς, καθὼς ἐπικρατοῦσι καὶ τὰ πάθη, ἀπὸ 30 μέχρι 50 ἐτῶν περίπου, ἔπειτα δὲ φέρεται εἰς τὰ κάτω, ἔως οὗ τελειώσῃ τὴν παραβολικὴν του κλησιν.

Αἱ πολιτικαὶ ταραχαί, συγκρούουσι τοὺς ἀνθρώπους ὡς οἱ σφοδροὶ ἀνεμοὶ τὰ πυκνὰ τῶν δασῶν δένδρα, ἐξάπτουσι τὰς διανοητικὰς δυνάμεις· τότε ἐπινηροβολοῦσι τὰ πάθη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀνάπτουσι μέχρι πυρκαϊᾶς ἐνίοτε.

Ὁ ἀληθῶς ὅμως πεπαιδευμένος καὶ εὐφυῆς καὶ φιλόπατρις δὲν ἀναδεικνύεται διὰ τῶν στάσεων, ἀλλὰ δύναται καὶ ἐν καιρῷ ἡσυχίας ἐτι μᾶλλον νὰ ὠρελήσῃ τὴν κοινωνίαν,

Πολλάκις οἱ πνεόντες βίαια πάθη ἐκδικήσεως, δοξομανίας καὶ θρησκευτικοῦ ζήλου ὑπήκουον εἰς πάντη ἄλλας παρα τὰς φαινόμενας αἰτίας. Οὕτως ὁ Λουθηρὸς ἤτο βαλδαῖος ἐνίοτε, ὡς ἡ ἀνασπῶσα τὰς δρῦς λαίλαψ· ἐγένετο ὅμως ἔπειτα ἥπιος καὶ γλυκὺς ὡς ὁ ζέφυρος, ὅστις ἐπιπνέων μαλακῶς καταφιλεῖ τὰ ἴα. Ἐνίοτε δὲ πάλιν φαινόμενος πλήρης θεοβλαβοῦς· εὐλαβείας, κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, διὰ

τὴν ἀπολύση καὶ τὰς ἡδονὰς τῆς γῆς, τὰς ὁποίας εἰς τρεῖς μάλιστα σαμπεριέλαβε κατὰ τὸ πολυθρύλλητον αὐτοῦ διστιχον.

Wer nicht liebt wein weiber und gesang
Der bleibt ein Nazr sein Lebenlang

Ὅστις γυναῖκας, μουσικὴν καὶ οἶνον δὲν φροντίζει
Νὰ χαιρέται, οὐτ' ἄθροπος νὰ λέγηται ἀξίζει.

Ἐν συντόμῳ, κατὰ τὸν Henri Heine, ὁ Λουθηρὸς ἤτο ἀπολυτὸς ἄνθρωπος· ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἡ ὕλη καὶ τὸ πνεῦμα δὲν ἦσαν χωρισμένα ἐντελῶς, καθὼς εἰς τὸ ἀπόλυτον τῶν φιλοσόφων.

Μακρὰν τῆς τύχης τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ομίλου τῶν παθῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια ὁ ἄνθρωπος παρασύρεται ὡς ἀπὸ δίνας Σκύλλας καὶ Χαρύβδους, εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ἀλσῶν, εἰς τὰς ἐπαύλεις καὶ τὰ ἀγροκῆπια ἐνδιαιωμένοι εὐηργέτησαν τὸ ἀνθρώπινον γένος οἱ ἀληθῶς φιλόμουσοι καὶ φιλοπάτριδες, ὁ Ρουσσώ, ὁ Βολταίρος, ὁ Γίβων, ὁ Χιούμ, ὁ Νουμάς, ὁ Κικέρων καὶ πάντες ἐν γένει οἱ ἀγαθοὶ ἀρχοντες, οἱ μεγελεπίβολοι νομοθέται καὶ οἱ περιχλειστάτοι μαθηματικοί. Ἐκεῖ ἡ φύσις ἐμπνέει τὸν ἄνθρωπον, ἐκεῖ οὗτος ἔχει καθαρὸν μὲν τὸν νοῦν, ἐλευθερὰν δὲ τὴν καρδίαν.

Πόσον καὶ ὁ ἦχος τῶν κωδωνοστασίων τῆς χωρικῆς ἐκκλησίας δισθιδόμενος καθ' ὅσον τὸ περιέχον εἰς τοῦ ἀέρος τὰ ὕψη διεγείρει τὴν φαντασίαν εἰς θρησκευτικὰς ἰδέας! Αὐτὸς μᾶς προκαλεῖ ἀλληλῃδιαδόχως εἰς τὴν προσευχὴν τῆς αὐγῆς, τῆς μεσημβρίας, τῆς δειλῆς καὶ τῆς ἐσπέρας. Ὁ χρόνος τρέχει, ὁ καιρὸς καταπέγει! σπεύσωμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν πλάστην ἡμῶν διὰ τὸ ἐνεστώσ, νὰ ζητήσωμεν δὲ τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ μέλλον· ἐπειδὴ τὸ πλῆθὸν γῆρας ἐπέρχεται, καθὼς ὁ χιονώδης χειμῶν, ἢ καθὼς ἡ νύξ ἀκολουθεῖ τὴν ἡμέραν.

Βλάπτεται μὲν ὁ νοῦς καὶ ἀπὸ τὰς νόσους τῆς καρδίας· καὶ τῶν πνευμόνων, μάλιστα δὲ τῆς κοιλίας τὰ πάθη, ἐπὶ δὲ τῶν γυνικῶν ἀπὸ τὴν φλεγμονὴν τῶν ὠθηκῶν καὶ τῆς μήτρας· ἀλλὰ πολὺ πλειότερον καὶ κυρίως ὅταν αὐτὸ τὸ ὄργανον τῆς διανοίας, ὁ ἐγκέφαλος, ἰδιοπαθῶς νοσῇ, ἢ ὑπάρχῃ κληρονομικῶς προδιαθεθεμένος εἰς τὸ πάθος. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ φρενοβλαβεῖς ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι τὸ πάλαι παρ' ὅσον σήμερον. Οὐδαμῶς πλῆθουσιν, καθὼς εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀγγλίαν· διότι ἐνταῦθα μὲν εὐρίσκειται εἰς φρενοβλαβῆς εἰς 250, ἢ 260 νοσευεῖς, ἐκεῖ δὲ εἰς μεταξὺ 590 ἢ 600, Ἐν γένει δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπολλαπλασιάσθη μάλιστα ἀπὸ 20 ἢ 30 ἐτῶν μέχρι τοῦδε.

Κλίνουσι δὲ ἰδιαιτέρως οἱ Ἄγγλοι εἰς τὸ εἶδος τῆς αὐτόχειρος μονομανίας· καθότι ὅσμηραι φονεῦνται οὐχὶ μόνον ἀπὸ πολιτικῆς κενοδοξίας λόγους κινούμενοι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διάφορα ἄλλα πάθη τοῦ τε νοῦς καὶ τῆς καρδίας· προσέτι δὲ καὶ τῶν γαστρικῶν αὐτῶν σπλάγγων.

Τριάκοντα δύο ἐτῶν ἡλικίαν εἶχεν ὁ Λόρδ Μίλ-